

ชนเผ่าพื้นเมือง มละบรี

โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย
Development of community knowledge-based database system for empowering the most
marginalized and vulnerable indigenous groups in Thailand.

จัดทำโดย:

CESD

สนับสนุนโดย:

สารบัญ

	หน้า
ประวัติศาสตร์	2
ถิ่นกำเนิด	4
เส้นทางการเคลื่อนย้าย	5
การกระจายตัวของชุมชน	7
วิถีชีวิต/วัฒนธรรม	13
ปัญหาหลักที่ชนเผ่าพื้นเมืองมละบริเผชิญ	18

ชนเผ่าพื้นเมือง มละบริ

1. ประวัติศาสตร์

มละบริ เป็นชนเผ่าพื้นเมืองของไทยทางภาคเหนือ เดิมมีชื่อที่คนพื้นราบในท้องถิ่นหรือคนเมืองเรียกว่า “ผีตอเหลือง” พวกเขาถูกบันทึกว่าเป็นชนเผ่าเร่ร่อนล่าสัตว์และหาของป่าในพื้นที่จังหวัดน่านและจังหวัดแพร่ในเขตรอยต่อของ 3-4 อำเภอคือ อำเภอร่องาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ และอำเภอเวียงสา อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ความเข้าใจของคนทั่วไปคือ คนกลุ่มนี้จะใช้ใบตองสร้างบ้าน เมื่อใบตองเหลืองแล้วก็ย้ายถิ่นไปเรื่อยๆ ผลุบๆ โผล่ๆ ตามป่าลึก จึงถูกเรียกชื่อว่า “ผีตอเหลือง” ภายหลังตัดคำว่า “ผี” ออก ในปัจจุบัน คงเหลือแต่ “ตอเหลือง” คำเรียกเหล่านี้เป็นคำเรียกจากคนภายนอกเรียกพวกเขา แต่พวกเขาเรียกตัวเองว่า “มละบริ” และพวกเขาไม่ใช่ชนเผ่าเร่ร่อนที่ไม่มีจุดหมายปลายทาง พวกเขาคือคนที่อยู่กับป่า อาศัยป่าเลี้ยงตัวเอง ด้วยการหาของป่าและล่าสัตว์เพื่อเลี้ยงชีพ ทำไร่เมื่อมีโอกาส พวกเขาที่มีที่อยู่อาศัย มีชุมชนเป็นของตนเอง เหตุการณ์ในอดีตทำให้พวกเขาต้องอพยพโยกย้ายไปตามแหล่งอาหารจากธรรมชาติที่มีตามฤดูกาล ในป่าเขาด้วยความชำนาญในพื้นที่ กลุ่มหรือชุมชนของพวกเขาจึงมีลักษณะเป็นกลุ่มประชากรเคลื่อนย้ายอยู่ในระบบทรัพยากรที่คุ้นเคย อย่างไรก็ตามคนภายนอกรู้จักพวกเขาน้อยมาก กระนั้น พวกเขายังมีความสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นๆ ในพื้นที่ด้วยการแลกเปลี่ยนของป่ากับของจำเป็นที่ใช้ดำรงชีวิต เช่น เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เกลือ มละบริ จึงไม่ใช่ชนเผ่าเร่ร่อนตามความเข้าใจของผู้คนทั่วไป แต่พวกเขาคือ ผู้มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับการยังชีพในป่าที่มีความชำนาญขั้นสูง

ตามประวัติศาสตร์ที่ถูกค้นคว้าและบันทึกเรื่องราวของชนเผ่าพื้นเมืองมละบริไว้นั้น ไม่มีการยืนยันเป็นที่แน่ชัดได้ว่า มละบริมีการเคลื่อนย้ายมาจากที่ใดก่อนที่จะมาปรากฏตัวและถูกบันทึกไว้ ณ พื้นที่ป่ารอยต่อของจังหวัดแพร่และน่านในปัจจุบันที่รู้จักกันแพร่หลายมากขึ้น เท่าที่สามารถสืบค้นได้ มีการบันทึกเรื่องราวการพบขามละบริในป่าแถบเทือกเขาที่ทอดตัวจากภาคเหนือฝั่งตะวันออกไปยังภาคอีสานและประเทศลาว จึงมีความเป็นไปได้ว่าชนเผ่าพื้นเมืองมละบริไม่ใช่กลุ่มคนอพยพและถูกเกณฑ์จากการเป็นเชลยศึกเมื่อครั้งสมัยโบราณนานมาแล้ว แต่พวกเขาคือกลุ่มคนที่อยู่กับป่า ทำมาหากินด้วยการใช้ชีวิตในป่าเพื่อหาอาหารในพื้นที่ป่าเขาแถบภาคเหนือจรดอีสาน เหนือเช่นเดียวกับกลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองมานิในภาคใต้

การพบขามละบริในพื้นที่ภาคเหนือและอีสาน รวมถึงฝั่งประเทศลาว ต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้นก่อนว่าพื้นที่ป่าและเทือกเขาทางภาคเหนือฝั่งตะวันออก ไล่จากเทือกเขาหลวงพระบางที่ปันเขตพรมแดนไทยและลาวจากเชียงรายจรดจังหวัดเลย เทือกเขาผืนน้ำที่พาดผ่านเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ภูมิประเทศที่เป็นภูเขาและป่าดงดิบในอดีตเป็นเส้นทางการใช้ชีวิตในป่าทำมาหากินของชนเผ่าพื้นเมืองมละบริอย่างกว้างขวาง ดังที่มีการบันทึกว่าพบขามละบริตั้งแต่จังหวัดชัยภูมิ เลย อำเภอพริ้ง อำเภอเชียงใหม่ เรื่อยมาถึงจังหวัดเชียงราย แพร่ และน่าน และแขวงไชยะบุรี เหล่านี้เป็นการยืนยันถึงการเคลื่อนย้ายไปตามแหล่งอาหารของชนเผ่าพื้นเมืองมละบริในอดีตได้เป็นอย่างดี การสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ในการอยู่ร่วมกับป่า และการเรียนรู้เพื่อการยังชีพในป่าจึงเป็นเรื่องราวที่น่าสืบค้น ดังผลงานของศักรินทร์ ณ น่าน ที่ได้ศึกษาไว้เมื่อปี พ.ศ. 2548 และผลงานของ อิสรา ชาร์วาร์, 2559 โดยสามารถแบ่งยุคของมละบริไว้ดังภาพ

ตัวตน-อำนาจ-พลังต่อรอง

หลังจากการเสด็จเยี่ยมชุมชน
มละบริห้วยห้วยของ สมเด็จพระเทพฯ ทรงห่วงใยวิถีชีวิต
มละบริจะเปลี่ยนแปลง
จึงมีการสนองพระดำริ โดย
การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมภูฟ้า
ให้เป็นชุมชนมละบริ เพื่อ
การศึกษาและการพัฒนา

มละบริ

ข้าตองเหลือง/ผีป่า

อิสระชนนักท่องป่า
แถบเหนือ-อีสาน-ลาว

ข้า คือ คนป่า (ขุนประชาฯ)

ก่อน พ.ศ. 2500

ยุคอาณานิคมอังกฤษ-ฝรั่งเศส
บันทึกค้นพบโดย

ขุนประชาตติกิจ 2429

และนักวิชาการตะวันตก 2462

หลัง พ.ศ.2550
ยุคศูนย์วัฒนธรรมภูฟ้า

สรุปจากงานศึกษาของอิสมา ชาร์วาร์, 2559

สรุปจากงานศึกษาของศักดิ์รินทร์ ณ น่าน, 2548

ยุมบริ-มราบริ

จากชาวป่าเป็นชาวเขา
ของประเทศไทย

ที่พบในแถบป่าแพร์-น่าน
และแขวงไซยะบุรี ลาว

พ.ศ. 2500 - 2525

ยุคคอมมิวนิสต์
ต่อสู้กับรัฐไทย

บันทึกค้นพบโดย
นักมานุษยวิทยาตะวันตก
เทียบเคียงภาษาพูดและจัดกลุ่ม

การผลิตซ้ำชุมชนตองเหลือง
ในบริบทถูกปิดล้อม

ระบบอุปถัมภ์-แรงงานรับจ้าง
คุณภาพชีวิตและการพัฒนาใช้บ้าน
ห้วยห้วยเป็นศูนย์รวมมละบริ

ตองเหลือง-มลาบริ

จากชาวเขาเป็นแรงงาน
รับจ้างและตัวโชว์ท่องเที่ยว
เกิดการแย่งชิงความเป็น
เจ้าของโดย จ.แพร์-น่าน

พ.ศ. 2525 - 2539

ยุคเสือเศรษฐกิจตัวที่ 5
สัมปทานป่า-พืชเศรษฐกิจ
จากหนังเรื่องเวทดาทำจะบึง
เป็นตะวันยัมแม่ง
เปิดตัวมลาบริผ่านสื่อ คนไทย
รู้จักมากขึ้นในปี 2527

พ.ศ.2543 - 2549

ยุคอนุรักษ์ป่าเข้มข้น-ส่งเสริม
ชุมชนตองเหลืองห้วยห้วย

ชุมชนตองเหลือง-มลาบริ

ผู้ทำลายป่า-แพร่เชื้อโรค
จากความพยายามภาครัฐ
จัดตั้งเป็นชุมชนขึ้น แต่
ขัดแย้งกับชุมชนเดิมในพื้นที่

พ.ศ. 2540-2543

ยุคโครงการพัฒนาและ
อนุรักษ์เผ่าตองเหลือง

สถานการณ์ความขัดแย้งพื้นที่
ต.ปี่ อ.บ้านหลวง จ.น่าน ที่มี
เบื้องหลังเรื่องผลประโยชน์
แรงงาน-พื้นที่ทำกิน-การ
ท่องเที่ยว โดยมีฉากหลังคือ
การอนุรักษ์ป่าไม้

2. ถิ่นกำเนิด

ตามข้อมูลการศึกษาของดาวรุ่ง กังวานพงศ์ และจตุพล คำปวนสาย (2548) ที่ได้วิเคราะห์ความผันแปรของดีเอ็นเอไมโทคอนเดรียของชนเผ่าพื้นเมืองในภาคเหนือ ได้ระบุว่ามละบริเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มองโกลอยด์ดั้งเดิม เป็นกลุ่มเร่ร่อนไม่ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง เดิมมีถิ่นฐานอยู่ในเขตจังหวัดสายะบุรี ประเทศลาว ต่อมาเริ่มอพยพไปอยู่ตามที่ต่างๆ เช่น แดงภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ แดงภูกระดัง จังหวัดเลย และตามป่าบนดอยสูงทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยการอพยพจากจังหวัดสายะบุรีเข้าสู่ประเทศไทยมีขึ้นประมาณราวหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา นักภาษาศาสตร์ได้จัดชนชาวมละบริไว้ในกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร กลุ่มย่อยขมุอิก ภาษากลุ่มย่อยที่มีความใกล้เคียงกัน ได้แก่ ภาษาขมุ ภาษามัล/ปรัย(ลัวะ) ในจังหวัดน่าน เชียงราย ภาษามละบริมีลักษณะของภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่ชัดเจน โดยมีพยัญชนะต้น 31 ตัว เสียงสระก 12 ตัว โดยเฉพาะเสียงสระก ญ, จ, ฮ ส่วนเสียงสระของภาษามละบรินั้น ยังคงเป็นข้อถกเถียงกันในวงวิชาการด้านภาษาศาสตร์ว่าเสียงสระในภาษามละบริเป็นเสียงสระยาวหรือเสียงสั้น หรือเป็นหน่วยเสียงในภาษาหรือไม่ ซึ่งปัจจุบันยังหาข้อยุติไม่ได้ ดังนั้น นักภาษาศาสตร์จึงมักเขียนคำเรียกชื่อคนกลุ่มนี้สองแบบคือ “มละบริ” กับ “มละบริ”

ผลจากการตรวจดีเอ็นเอจากกลุ่มตัวอย่างชาวมละบริ ดาวรุ่ง และจตุพล (2548) อธิบายว่า พบว่ามละบริมีไมโทคอนเดรียแฮปโลไทป์ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากแฮปโลไทป์ที่พบในประชากรอื่น และจากตัวอย่างทั้งหมด 19 ตัวอย่าง มีแฮปโลไทป์เพียงแบบเดียว ซึ่งทำให้ค่าความหลากหลายทางพันธุกรรมเป็นศูนย์ ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากค่านิยมในการแต่งงานภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน จากทฤษฎี Mitochondria Eve: Mother of all mankind ซึ่งเชื่อว่าแท้จริงแล้วประชากรมนุษย์ทุกคนสืบทอดลักษณะทางพันธุกรรมของไมโทคอนเดรียมาจากผู้หญิงเพียงคนเดียว ซึ่งมีชีวิตอยู่ในทวีปแอฟริกาเมื่อประมาณ 100,000-150,000 ปีก่อน และลักษณะความแตกต่างของไมโทคอนเดรียดีเอ็นเอในแต่ละประชากรนั้นเกิดจากความผันแปรไปจากไมโทคอนเดรียดั้งเดิมนี้ ในกรณีแบบเดียวกันชาวมละบรินับได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่กว่ากลุ่มประชากรอื่น และยังคงรักษาโครงสร้างทางพันธุกรรมเฉพาะของกลุ่มตนเองไว้ได้ โดยไม่มีการปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นจากการแต่งงานข้ามเผ่า จึงทำให้คาดเดาได้ว่าแฮปโลไทป์ของไมโทคอนเดรียที่พบในมละบริอาจเป็นลักษณะไมโทคอนเดรียดั้งเดิม และเป็นต้นแบบของไมโทคอนเดรียแฮปโลไทป์ที่พบในประชากรอื่นๆ ในภูมิภาคที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ผลงานของดาวรุ่ง และจตุพล (2548) ก็ได้ระบุว่า การแบ่งกลุ่มประชากรโดยอาศัยข้อมูลทางพันธุศาสตร์ จะไม่สอดคล้องกับข้อมูลการแบ่งกลุ่มด้วยภาษาศาสตร์ การกระจายทางภูมิศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์การอพยพ และการศึกษานี้ของพวกเขาเป็นการศึกษาการสืบเชื้อสายฝ่ายหญิงเท่านั้น ถ้าจะให้มีความชัดเจนต้องมีการติดตามหาบรรพชนฝ่ายชายมาศึกษาการสืบทอดด้วย

3. เส้นทางการเคลื่อนย้าย

งานเขียนในช่วงก่อนทศวรรษ 2520 มักกล่าวถึงชาวมละบริในวิถีชีวิตแบบเคลื่อนย้าย (ดู Bernatzik 1951; Kraisri Nimmanahaeminda and Hartland-Swan 1962; Seidenfaden 1919; Winit Wanadorn 1926) แต่ภายหลังทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา งานศึกษาสังคมชาวมละบริหลายชิ้นก็เริ่มชี้ถึงการเปลี่ยนผ่านของสังคมชาวมละบริ (ดู Trier 1992; วิสุทธิ์ ศรีวิศาล 2538; ศักรินทร์ ณ น่าน 2548; สุชาติ บุรมิตร 2546; สุรินทร์ ภูขจรและคณะ 2526)

จากการสำรวจชี้ให้เห็นว่าชีวิตแบบลงหลักปักฐานของชาวมละบริไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและยังมีทิศทางหลากหลายเกิดขึ้นในระหว่างช่วงการเปลี่ยนผ่านไปสู่การลงหลักปักฐาน โดยอาศัยการดำเนินโครงการพัฒนาชาวมละบริเพื่อช่วยทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ของการลงหลักปักฐาน แบ่งออกเป็น 4 ช่วงเวลาตามการจัดตั้งโครงการพัฒนา

ช่วงที่ 1 โครงการพัฒนาชาวมละบริยุคแรกในช่วง 2520

ช่วงที่ 2 โครงการพัฒนาชาวมละบริยุคที่สองในช่วง 2530

ช่วงที่ 3 โครงการพัฒนาชาวมละบริยุคที่สาม 2540

ช่วงที่ 4 โครงการพัฒนาชาวมละบริที่เปิดเพิ่มล่าสุดในต้น 2550

ช่วงที่ 1 โครงการพัฒนาชาวมละบริยุคแรกในช่วง 2520

- ในปี 2527 จังหวัดน่านกำหนดพื้นที่ป้องกันอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อรักษาชาวเขาชนกลุ่มน้อย ผิดต้องเหลือง สำหรับใช้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ป่าและชาวมละบริสำหรับประโยชน์ทางโบราณคดีและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชนกลุ่มนี้ (ดู จรินทร์ นาคศิริและดิเรก อยู่สบาย 2527) แต่โครงการดังกล่าวก็ไม่ได้ประสบผลสำเร็จทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และรักษาชาวมละบริ ทั้งนี้เพราะแม้จะพยายามกันพื้นที่ป่าดังกล่าว แต่ก็ไม่ได้ยกเลิกสัมปทานป่าไม้แต่อย่างใด

- โครงการพัฒนาสังคมก่อนการเกษตรกรรมของชนกลุ่มน้อยเผ่ามละบริ ที่ใช้ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ปี 2528-2535 ให้มีการพัฒนาและสงเคราะห์ชนกลุ่มน้อยเผ่า “ผิดต้องเหลือง” ที่อาศัยอยู่ตามเขตบ้านขุนสถาน บ้านห้วยบ่อหอยและบ้านภูเค็ง (ดู สุชาติ บุรมิตร 2546)

- โครงการพัฒนาชาวมละบริที่ห้วยบ่อหอยที่เริ่มในปลายทศวรรษ 2520s ไม่ได้นำไปสู่การที่ชาวมละบริจะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตมาสู่การตั้งเป็นหมู่บ้านที่ถาวรตามที่โครงการวางเป้าหมายเอาไว้ และในปลายทศวรรษ 2530s นั้นเอง ทางภาครัฐก็ได้เริ่มหันไปจัดตั้งพื้นที่โครงการพัฒนาชาวมละบริในพื้นที่แห่งใหม่ในเขตอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

ช่วงที่ 2 โครงการพัฒนาชาวมละบริยุคที่สองในช่วง 2530

- ในช่วงต้นทศวรรษ 2530s นี้ ได้มีการรวบรวมชาวมละบริโดยกลุ่มอำนาจท้องถิ่นที่จับมือกับกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวเอกชนฉวยประโยชน์จากชาวมละบริภายใต้การท่องเที่ยว โดยช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้ยังได้เกิดความขัดแย้งในการดึงชาวมละบริให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ระหว่างจังหวัดแพร่และจังหวัดน่านที่ต้องการเป็นจังหวัดสำหรับมาเที่ยวชมชาวมละบริ (ศักรินทร์ ณ น่าน 2548)

- ในช่วงปี 2536 จังหวัดแพร่พยายามให้ชาวมละบริมีที่อยู่อาศัยถาวร ที่บ้านครกหนานทาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต (ดู กรุงเทพมหานคร 2536)

- ในช่วงปี 2537-8 ที่อำเภอบ้านหลวง จนกระทั่งปี 2540 โครงการพัฒนาชาวมละบริที่อำเภอบ้านหลวงได้ดึงหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนเข้ามาร่วมในโครงการมากยิ่งขึ้น และครอบครัวมิชชันนารีอย่างครอบครัวบุญยืนยังได้ย้ายจากจังหวัดแพร่เพื่อเข้าร่วมในโครงการ

ดังกล่าวโดยจัดตั้ง ศูนย์พัฒนาและอนุรักษ์ชนเผ่าตองเหลือง (Yellow Leaf Development and Preservation Center)

- อย่างไรก็ตาม หลังจากที่โครงการดังกล่าวได้รวบรวมชาวมละบริเข้ามาอยู่ในพื้นที่และเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2537 แต่ก็มีมาสิ้นสุดในปี 2541 โดยมีระยะเวลาดำเนินการเพียง 5 ปีเท่านั้น เพราะเกิดความขัดแย้งขึ้นในพื้นที่ระหว่างหลายกลุ่มในประเด็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาชาวมละบริ ทางราชการพยายามคลี่คลายสถานการณ์ แต่ไม่สำเร็จจนในที่สุดต้องลงเอยด้วยการปิดโครงการพัฒนาลง ครอบครัวบุญยืนย้ายกลับบ้านห้วยฮ่อม ส่วนชาวมละบริได้แยกกันออกเป็นหลายกลุ่มและออกไปอยู่ในหลายพื้นที่ เช่น บ้านห้วยฮ่อม และบ้านห้วยหยวก เป็นต้น (ดู ศักรินทร์ ณ น่าน 2548; สุชาติ บุรมิตร 2546)

ช่วงที่ 3 โครงการพัฒนาชาวมละบริยุคที่สาม 2540

ในต้นทศวรรษ 2540s ทางกรมพยายามเปิดพื้นที่ใหม่เพื่อดำเนินโครงการพัฒนาชาวมละบริอีกครั้ง บ้านห้วยหยวกได้รับเลือกให้เป็นพื้นที่จัดตั้งโครงการพัฒนาชาวมละบริตามที่มีการสำรวจพบว่า มีชาวมละบริหลายครอบครัวมาทำงานรับจ้างชาวม้งที่นี่ รัฐจึงพยายามรวบรวมชาวมละบริมาอยู่รวมกันเป็นหย่อมบ้านและโครงการนี้ก็ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (ดู ศักรินทร์ ณ น่าน 2548; สุชาติ บุรมิตร 2546)

เมื่อชาวมละบริเริ่มรวมกันเข้ามาอยู่มากขึ้นแล้ว ก็พบว่า ชาวมละบริมีการออกไปอาศัยในเพิงพักที่สร้างขึ้นตามไร่ชาวม้งในช่วงที่มารับจ้างและจะกลับมาพักในตัวชุมชนที่เป็นที่ตั้งโครงการพัฒนาหากไปทำไร่ไม่ไกลจากตัวพื้นที่ชุมชนมากนัก แต่ชาวมละบริบางครัวเรือนก็ยังมีการเคลื่อนย้ายอยู่บ้าง โดยจะออกไปอยู่กับญาติพี่น้องและหางานทำในหมู่บ้านแห่งอื่นๆ เช่น บ้านห้วยฮ่อมและบ้านท่าวะ บางรายที่อยู่ในชุมชนที่ตั้งใหม่ก็มีการรื้อบ้านเดิมแล้วย้ายไปสร้างบ้านหลังใหม่ที่ยังคงอยู่ในบริเวณที่ตั้งชุมชนใหม่แห่งนี้

ในปี 2549 โครงการพัฒนาชาวมละบริมีความเข้มข้นขึ้นโดยได้มีการขยายพื้นที่ชุมชนเพื่อรองรับโครงสร้างพื้นฐานที่รวมไปถึงการจัดตั้งสถานที่ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้ามาส่งเสริมชุมชนในการยังชีพทั้งการเพาะปลูก-เลี้ยงสัตว์และอาชีพเสริมอื่นๆ ตลอดจนการดูแลสุขภาพความสงบเรียบร้อยในชุมชน ในปี 2550 สมเด็จพระเทพฯ ได้เสด็จเยือนบ้านห้วยหยวกอย่างเป็นทางการ ทำให้เกิดการวางแนวทางการพัฒนาชุมชนชาวมละบริจากหลายฝ่าย โดยมีหลายหน่วยงานได้เข้ามาปรับปรุงพื้นที่ชุมชนครั้งใหญ่ ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนผ่านที่สำคัญที่สุดหลังการตั้งชุมชนชาวมละบริบ้านห้วยหยวกแห่งนี้

ช่วงที่ 4 โครงการพัฒนาชาวมละบริที่เปิดเพิ่มล่าสุดในต้น 2550

โครงการพัฒนาชาวมละบริที่เพิ่งเปิดขึ้นมาใหม่หลังปี 2550 มี 2 พื้นที่ ได้แก่ บ้านท่าวะและศูนย์ภูฟ้าพัฒนา

ชาวมละบริที่บ้านท่าวะ การลงหลักปักฐานโดยรัฐเพิ่งมาเริ่มเมื่อช่วงปี 2550 ตามโครงการพัฒนาที่เพิ่งเริ่มขึ้นมาเมื่อไม่นานมานี้ โดยพื้นที่แห่งนี้มีชาวมละบริเข้ามาหาของป่าล่าสัตว์และแวะเวียนไปยังหมู่บ้านชาวไทยวนมานานแล้ว โดยชาวมละบรินำของป่ามาแลกของบ้านและยังพัฒนามาสู่การเป็นแรงงานรับจ้างในการเพาะปลูก

ชาวมละบริที่ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา การลงหลักปักฐานเพิ่งเริ่มในปี 2551-2 ตามการเริ่มรวบรวมชาวมละบริเข้าไปอยู่ในพื้นที่โครงการ ในขณะที่ศูนย์ภูฟ้ามีการจัดตั้งในช่วงปี 2542 ในฐานะ

โครงการพัฒนาในพื้นที่เพื่อความมั่นคงทางการทหาร และแม้ว่าจะมีชุมชนชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อาศัยในหลายหมู่บ้านที่แวดล้อม แต่กลุ่มเหล่านี้ก็ไม่ได้พัฒนาปฏิสัมพันธ์กับชาวมละบริที่ย้ายเข้ามาใหม่มาก่อน ดังนั้น กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้จึงเป็นคนแปลกหน้าระหว่างกันภายหลังโครงการลงหลักปักฐานโดยรัฐ จะเห็นได้ว่า การลงหลักปักฐานของชาวมละบริสัมพันธ์ไปกับโครงการพัฒนาโดยรัฐอย่างมาก แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า ชุมชนชาวมละบริทุกแห่งจะได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยรัฐเท่านั้น เพราะเรายังคงเห็นถึงบทบาทการพัฒนาของมิชชันนารีอย่างครอบคลุมบริเวณในกรณีชาวมละบริบ้านห้วยฮ่อม และเราก็เห็นบทบาทของกลุ่มทุนท้องถิ่นที่พยายามรวบรวมชาวมละบริเข้ามาไว้ในพื้นที่ป่าจำเพาะเพื่อสามารถจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ แต่ทั้งหมดที่กล่าวถึงนี้ ก็ยังคงเป็นพื้นที่ซึ่งมีโครงการพัฒนาชาวมละบริที่สัมพันธ์ไปกับภาครัฐที่ต้องการให้ชาวมละบริลงหลักปักฐาน แต่สำหรับกรณีของชาวมละบริที่บ้านดอนไพรวัลย์มีความแตกต่างที่ช่วยต่อภาพการลงหลักปักฐานของชาวมละบริในประเทศไทยได้ชัดเจนมากขึ้นด้วย

การเปลี่ยนผ่านมาสู่ชีวิตการลงหลักปักฐานเป็นประวัติศาสตร์ที่ยังคงไม่เสร็จสิ้นสมบูรณ์ด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นว่า รัฐได้ดำเนินโครงการพัฒนาในพื้นที่หลายแห่งในช่วงเวลาต่างๆ โดยมีบางแห่งที่ไม่ประสบความสำเร็จก็ต้องปิดตัวลงไป ในขณะที่บางแห่งสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีบางแห่งที่เพิ่งเปิดตัวขึ้นมาใหม่ มันจึงเป็นช่วงที่ชาวมละบริเข้ามาอยู่รวมกันในพื้นที่การลงหลักปักฐานซึ่งมีภาครัฐพยายามส่งเสริมให้เป็นหย่อมบ้านอยู่หลายครั้ง โดยคนเหล่านี้ได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้การเพาะปลูก-เลี้ยงสัตว์ด้วย แต่เมื่อโครงการพัฒนาจำต้องปิดตัวไป ชาวมละบริก็เคลื่อนย้ายไปอาศัยอยู่นอกพื้นที่โครงการพัฒนา โดยเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ชาวมละบริเข้าไปเก็บหาของป่าล่าสัตว์หรือพื้นที่เพาะปลูกที่ชาวมละบริเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ภายนอกอื่นๆ อันเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ก่อนที่รัฐจะเข้ามาดำเนินโครงการพัฒนาชาวมละบริ แต่เมื่อทางการสามารถจัดตั้งและดำเนินโครงการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องมากขึ้นหลังทศวรรษ 2540s การลงหลักปักฐานของชาวมละบริในพื้นที่จำเพาะก็เริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากขึ้น ถึงช่วงนี้ แม้การลงหลักปักฐานสำหรับชาวมละบริจะยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ในทุกพื้นที่ แต่ก็เริ่มเห็นได้ว่า ชาวมละบริได้ใช้ระยะเวลานานมากขึ้นก่อนที่จะมีการเคลื่อนย้ายไปอยู่ในที่อื่นๆ ชีวิตที่เคลื่อนย้ายจึงยังอาจไม่ได้หมดความสำคัญต่อชาวมละบริลงทั้งหมด ดังที่ชาวมละบริจากบ้านห้วยฮ่อมได้ย้ายไปอยู่ที่ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา และบางส่วนก็ย้ายมาอยู่ที่บ้านห้วยหยวกที่เพิ่งเกิดขึ้นมาในช่วงหลังปี 2550 ที่ผ่านมา ทั้งนี้ยังไม่นับรวมกรณีย่อยๆ ในระดับครัวเรือนและระดับปัจเจกที่ยังคงมีการเคลื่อนย้ายไป-มาในระหว่างพื้นที่ แต่ที่สรุปในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า การเคลื่อนย้ายเกิดขึ้นในทิศทางและพื้นที่เฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น โดยไม่เพียงแต่จำกัดในดินแดนรัฐชาติไทยเท่านั้น หากยังมีการจำกัดเหลือพื้นที่ไม่กี่แห่งอีกด้วย

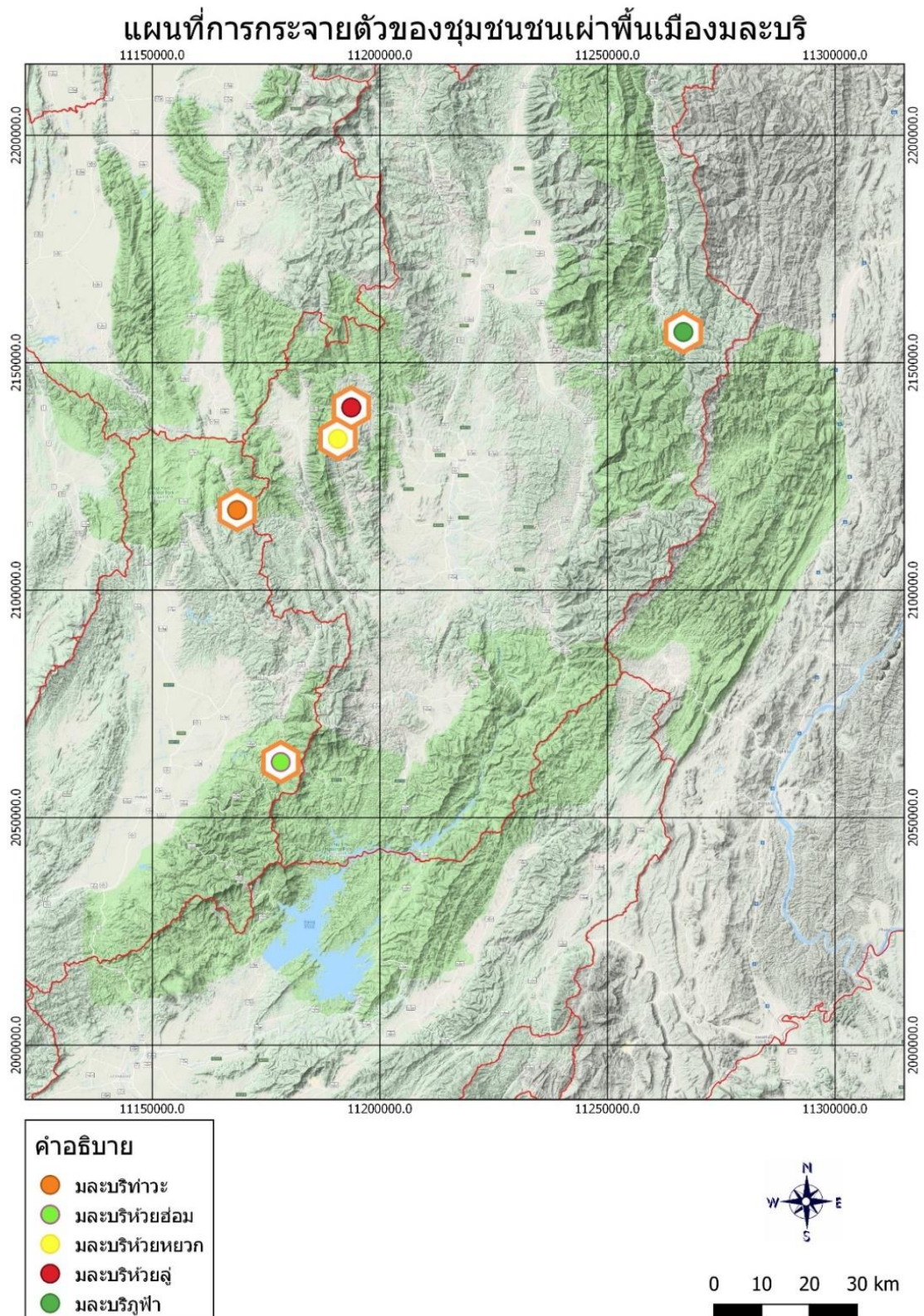
4. การกระจายตัวของชุมชน (Community Distribution)

ในปัจจุบัน เมื่อสังคมชาวมละบริได้มีการเปลี่ยนแปลงมาสู่การลงหลักปักฐานถาวรตามที่รัฐได้ให้การสนับสนุนมานานหลายทศวรรษ ก็ทำให้การอาศัยอยู่รวมกันในชุมชนหลายแห่งเหล่านั้นไม่ใช่รูปแบบตามการอยู่รวมกันของกลุ่มเครือญาติเดียวเท่านั้น เป็นการอาศัยอยู่รวมกันของมละบริจากหลายกลุ่มครอบครัวและเครือญาติอีกด้วย

จากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2559 พบว่ามีชุมชนชาวมละบริกระจายตัวอยู่ในพื้นที่จังหวัดน่านและจังหวัดแพร่ จำนวน 5 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

1. ชุมชนภูฟ้า หย่อมบ้านผาสุก หมู่ 3 ต.ภูฟ้า อ.บ่อเกลือ จ.น่าน
2. ชุมชนห้วยหยวก หย่อมบ้านห้วยหยวก หมู่ 6 ต.แม่ชะเนิง อ.เวียงสา จ.น่าน

3. ชุมชนห้วยลู่ ห่อมบ้านสองแคว หมู่ 5 ต.สะเนี่ยน อ.เมือง จ.น่าน
4. ชุมชนห้วยฮ่อม ห่อมบ้านห้วยฮ่อมพัฒนา หมู่ 13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่
5. ชุมชนท่าวะ ห่อมบ้านท่าวะ หมู่ 8 ต.สะเอียบ อ.สอง จ.แพร่

ภาพที่ 1 แผนที่การกระจายตัวของชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองมละบรี

1. หมู่บ้านภูฟ้า

หมู่บ้านภูฟ้า เป็นหย่อมบ้านของชาวมละบริ ที่เป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านผาสุก หมู่ 3 ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ชุมชนมละบริตั้งอยู่ในพื้นที่ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา ภายใต้โครงการจัดตั้ง “ศูนย์วัฒนธรรมภูฟ้า” ตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประกอบด้วย 18 ครัวเรือน ประชากรประมาณ 73 คน (ธันวาคม 2558) ตั้งอยู่ระหว่างหมู่ที่ 2 บ้านท่าทางหลวงและหมู่ที่ 3 บ้านผาสุก ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ห่างจากอำเภอบ่อเกลือประมาณ 22 กิโลเมตร

1.1 ประวัติความเป็นมา

“ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา” จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรบนพื้นที่สูง และใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาเพื่อการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพของราษฎรในพื้นที่เป็นศูนย์รวบรวมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆให้ตรงกับความต้องการของการตลาด ทั้งยังจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศึกษาธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น และศึกษาวิจัยถ่ายทอดความรู้การพัฒนาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนสู่จุดมุ่งหมาย “คนอยู่ร่วมกับป่า”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ตำบลภูฟ้า อ.บ่อเกลือ ทรงเล็งเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าอย่างเป็นระบบและเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสภาพที่เป็นจริงจึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง “ศูนย์ศึกษาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภูฟ้า” หรือ “ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา” ขึ้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2542 โดยมีเนื้อที่จำนวน 1,812 ไร่ 3 งาน 78 ตร.ว. แบ่งเป็นพื้นที่เกษตรของเกษตรกร 13 กลุ่ม 127 ครอบครัวยุทธศาสตร์ประมาณ 1200 – 1300 ไร่ พื้นที่สำหรับการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ประมาณ 500 ไร่ และพื้นที่สำหรับการทดลองงานวิจัยและให้บริการจำนวน 200 ไร่ (ศูนย์ภูฟ้าพัฒนาตามพระราชดำริ จังหวัดน่าน, 2553)

ในรายงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตชนเผ่ามละบริ ซึ่งจัดทำโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ได้สรุปความเป็นมาสำหรับการตั้งรกรากเป็นชุมชนใหม่ของมละบริ ณ ศูนย์ภูฟ้าพัฒนาว่า เกิดขึ้นเมื่อครั้งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่จังหวัดน่าน เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2550 และได้เสด็จเยี่ยมชาวมละบริ ที่บ้านห้วยหยวก ตำบลแม่ชะเนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ทรงมีความห่วงใยวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากชาวมละบริอาศัยอยู่ร่วมกับชาติพันธุ์อื่นๆ และดำรงชีพด้วยการรับจ้าง จึงมีพระราชดำริให้อนุรักษ์วิถีการดำรงชีวิตของชาวมละบริเอาไว้โดยการจัดตั้งโครงการ “ศูนย์วัฒนธรรมภูฟ้า”

ภายใต้โครงการศูนย์วัฒนธรรมภูฟ้า ในเดือนตุลาคม 2551 ว่าที่ ร.ต.กิตติ ชันฉิมมิตร ได้แนะนำให้กลุ่มเยาวชนมละบริ จากบ้านห้วยฮ่อม อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ ซึ่งอาศัยอยู่กับมิชชันนารีชาวเยอรมัน (Mr.Friedhard – Mrs.Inge Lipsius) หรือนายคำและนางละเอียด ที่บ้านปางค่า อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน จำนวน 9 คน ให้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีของชาวมละบริ กระทั่งในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2552 กลุ่มเยาวชนมละบริทั้ง 9 คนนี้ได้นำครอบครัวจากบ้านห้วยฮ่อม อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ เข้าเฝ้าฯ รับเสด็จและถวายรายงานซึ่งรวบรวมเรื่องราววิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรมของชาวมละบริ จากนั้นครอบครัวของกลุ่มเยาวชนมละบริได้เข้ามาพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา เพื่ออาศัยอยู่กับเด็กเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานและร่วมกันทำงานเพื่อดำเนินการตามโครงการศูนย์วัฒนธรรมภูฟ้า (นรชาติ วงศ์วันดี, 2557)

1.2 การปกครองและผู้นำ

ชุมชนชาวมละบริหมู่บ้านภูฟ้าที่นอกเหนือจากการอยู่ในการปกครองของผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 บ้านผาสุขแล้ว ภายในชุมชนมีการปกครองในรูปคณะกรรมการ ซึ่งปัจจุบันมีทั้งหมด 7 คน ที่เลือกจากความสามารถหรือความเชี่ยวชาญในการทำงานด้านใดด้านหนึ่ง รายชื่อของ กรรมการทั้งหมดมีดังต่อไปนี้

- นางสาวอริญา ชาวพนาไพร	หัวหน้าคณะกรรมการ
- นายประสิทธิ์ ธรรมศิริไพร	รองคณะกรรมการ
- นายสุนทร ศรีพนาสุข	รองคณะกรรมการ
- นายตุ้ ศรีชาวป่า	คณะกรรมการ
- นายวีระ ศรีชาวป่า	คณะกรรมการ
- นายชววิทย์ ศรีชาวป่า	คณะกรรมการ
- นายดอน ศรีชาวป่า	คณะกรรมการ

1.3 การตั้งบ้านเรือนและครัวเรือน

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนมีการตั้งเป็นกลุ่ม ในปัจจุบันสร้างเป็นบ้านสองชั้นคือมีใต้ถุนบ้านสำหรับก่อกองไฟ และข้างบนบ้านเป็นที่นอนพักอาศัย ตัวโครงสร้างบ้านทำด้วยไม้แก่นซึ่งมีความทนทานและปูพื้นบ้านด้วยไม้อัด ผนังรอบบ้านใช้ไม้ไผ่แผ่นสาน ส่วนหลังคามุงด้วยสังกะสี มีห้องน้ำตั้งแยกออกจากบ้าน ส่วนที่ทำครัวบางบ้านอยู่ใกล้ใต้ถุน บางบ้านทำแยกออกเป็นห้องครัวติดดิน

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะการตั้งบ้านเรือน

หมู่บ้านภูฟ้ามีการตั้งหลักปักฐานของชนพื้นเมืองชาวมละบริ จำนวน 18 ครัวเรือน ประชากร 78 คน เป็นชาย 35 คน หญิง 43 คน ประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือน 4.33 คน สมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์เป็นบุตรหัวหน้าครัวเรือน

1.4 การถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ชุมชนชาวมละบริ เป็นชุมชนที่จัดตั้งขึ้นโดยศูนย์ภูฟ้าพัฒนา และอยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์ภูฟ้าพัฒนา สมาชิกชุมชนทุกคนจึงมีการใช้ที่ดินอยู่ภายในพื้นที่ศูนย์ภูฟ้าพัฒนาเพื่อเรียนรู้การทำการเกษตร โดยมีมหาวิทยาลัยที่สนองงานในพระราชดำริสมเด็จพระรัตนราชสุตา มาทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้ ดังนั้นแต่ละครัวเรือนจึงไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และไม่มีขนาดที่ดินถือครอง

ที่มา: พัฒนาจากแผนที่ภาพถ่ายดาวเทียม Google earth วันที่ถ่ายภาพ 22 ธันวาคม 2554
ภาพที่ 3 แสดงที่ตั้งชุมชนชาวมละบริ หมู่บ้านภูฟ้า

1.5 วิถีชีวิตและการสืบทอดทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

ชนเผ่าพื้นเมืองมละบริของหมู่บ้านภูฟ้ามีวิถีชีวิตการทำมาหากินดังนี้

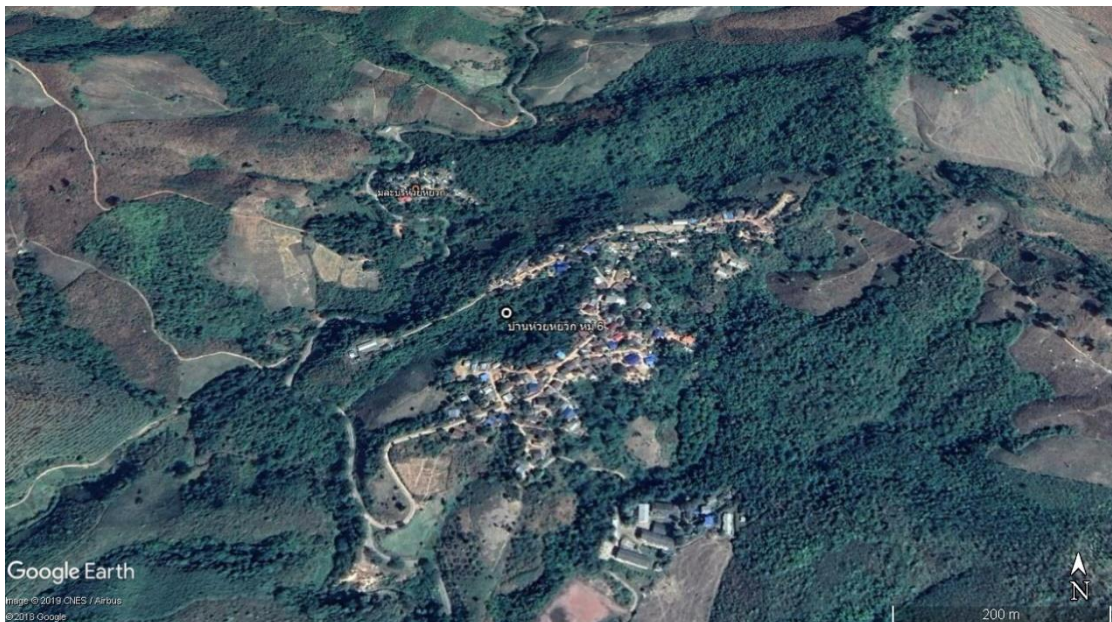
- การปลูกข้าวเพื่อบริโภค ร้อยละ 100 ของครัวเรือนทั้งหมดที่สำรวจ โดยผลผลิตข้าวที่ได้มีเพียงพอต่อการบริโภคในรอบประมาณ 8 เดือน และต้องมีการซื้อข้าวบริโภคหลังจากผลผลิตข้าวที่ผลิตได้หมดลง
- การประกอบอาชีพหารายได้ของครัวเรือนชนเผ่าพื้นเมืองมละบริหมู่บ้านภูฟ้า ร้อยละ 100 มีการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขายเป็นรายได้ การรับจ้างหารายได้เพิ่มเติม และมีการเก็บหาของป่าขายสร้างรายได้ด้วย
- การทำกินเพื่อดำรงชีวิตประจำวัน ครัวเรือนชาวมละบริหมู่บ้านภูฟ้าทุกครัวเรือนไม่ได้ปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อการบริโภคในครัวเรือน แต่มีการใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อจากตลาดเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากทุกครัวเรือนต้องออกมารับจ้างและไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
- ด้านวิถีวัฒนธรรม ชนเผ่าพื้นเมืองมละบริ หมู่บ้านภูฟ้าทุกครัวเรือน มีการพูดภาษาชนเผ่าได้ทุกคน และยังคงสืบทอดวิถีวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ด้วย

2. หมู่บ้านห้วยหยวก

ห้วยมบ้านของชาวมละบริ เป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านม้งห้วยหยวก หมู่ 6 ตำบลแม่ชะนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

2.1 ประวัติความเป็นมา

หมู่บ้านชนเผ่ามละบรีเป็นบ้านสาขาของบ้านห้วยหยวกหมู่ที่ 6 อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของ อบต.แม่ชะนิง อ.เวียงสา จ.น่าน เป็นชุมชนมละบรีกลุ่มใหญ่ที่สุดใน 5 หมู่บ้าน เนื่องจากตามประวัติศาสตร์ชาวมละบรีถูกรวบรวมนำมาไว้ ณ จุดนี้ เพื่อดำเนินงานตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพฯ ครั้งเสด็จบ้านห้วยหยวก เมื่อปี พ.ศ. 2549 ที่ทรงพระกรุณาฯ ให้ส่วนราชการต่างๆ ดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวมละบรี มีภาพและข้อมูลปรากฏหลักฐานว่าพระองค์ทรงเสด็จและติดตามผลการดำเนินงานตลอดมา โดยมีน้องอาสาสมัครได้ถวายรายงานกับพระองค์ (น้องบอกว่าส่วนพระองค์) และพระองค์รับสั่งว่า “พัฒนาใดๆ ต้องดูที่คน” เป็นคำที่น้องอาสาฯ จำได้เสมอมา

ภาพที่ 4 แสดงภูมิประเทศของชุมชนมละบรีและบริเวณบ้านห้วยหยวกหมู่ 6

3. หมู่บ้านห้วยถู่

ชุมชนมละบรีห้วยถู่ เกิดจากชาวมละบรีที่เคลื่อนย้ายไปจากบ้านมละบรีห้วยหยวก และไปตั้งบ้านเรือนตามโครงการพัฒนาของกรมป่าไม้ และเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่หมู่ 5 บ้านสองแคว อ.สะเนียง จ.น่าน

4. หมู่บ้านห้วยฮ่อม

ชุมชนมละบรีบ้านห้วยฮ่อม เป็นหย่อมบ้านของชาวมละบรี ที่เป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านห้วยฮ่อมพัฒนา หมู่ 13 ตำบลบ้านเวียง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่

5. หมู่บ้านท่าวะ

ชุมชนมละบรีในหมู่บ้านท่าวะ ไม่มีลักษณะเป็นหย่อมบ้านของชาวมละบรี แต่บ้านจะถูกสร้างขึ้นเป็นหลังๆ ในบริเวณพื้นที่สวนหรือไร่ของนายจ้างที่ครอบครัวมละบรีไปทำงานรับจ้างและอยู่อาศัยกับนายจ้าง

6. ประชากรชนเผ่าพื้นเมืองมละบริ

จากการสำรวจข้อมูลระดับครัวเรือนของชนเผ่าพื้นเมืองมละบริในช่วงปีพ.ศ. 2559 ถึง 2560 สามารถระบุจำนวนประชากรมละบริทั้ง 5 ชุมชนได้ 87 ครัวเรือน 396 คน โดยกระจายตัวเป็นประชากรร่วมกับหมู่บ้านหลักต่างๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ประชากรชนเผ่าพื้นเมืองมละบริใน 5 หมู่บ้าน สำรวจเมื่อ พ.ศ. 2559/60

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ประชากรทั้งหมด		ชุมชนมละบริ	ประชากรชุมชนมละบริ	
		ครัวเรือน	ประชากร		ครัวเรือน	ประชากร
ท่าวะ	8	139	359	ท่าวะ	12	34
ผาสูก	3	175	624	ภูฟ้าพัฒนา	18	78
สองแคว	5	403	1891	ห้วยลู่	13	45
ห้วยหยวก	6	173	866	ห้วยหยวก	24	147
ห้วยหอมพัฒนา	13	174	1133	ห้วยฮ่อม	20	92
ผลรวม	5	1064	4873		87	396

5. วิถีชีวิต/วัฒนธรรม (Livelihood/culture)

สังคมชาวมละบริมีการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและการรวมกลุ่มกันทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนต่างๆ ในกลุ่มหนึ่งๆ นั้น นอกจากความสัมพันธ์ในทางญาติพี่น้องแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ในเชิงเศรษฐกิจอย่างแนบแน่นด้วย โดยแต่ละหลังคาเรือนเมื่อหาอาหารในป่าหรือได้รับอาหารเป็นค่าแรงในการรับจ้างก็จะมีการนำมาแบ่งปันกัน โดยไม่คำนึงว่าผู้ใดเป็นคนหาได้ รวมทั้งการพึ่งพากันในด้านอื่นๆ เช่น การป้องกันระวังภัย การประกอบพิธีกรรม กิจกรรมบันเทิง เป็นต้น โดยกลุ่มครอบครัวนี้จะมีขนาดโครงสร้างใหญ่กว่าครอบครัว แต่เล็กกว่าหมู่บ้าน (นิพัทธ์เวช สืบแสง, 2531)

ชาวมละบริมีการจำแนกสัตว์ตามขนาดของสัตว์และยังสัมพันธ์กับการแบ่งปันเนื้อสัตว์ให้คนอื่นๆ รวมไปถึงการประกอบพิธีกรรมต่อสิ่งเหนือธรรมชาติด้วย โดย “จะเด้อตริอหนาบ” หรือสัตว์ใหญ่ได้แก่ แบ็ก(หมี) จ้าย(หมูป่า) ดั้ง(กระทิง) สัตว์จำพวกกวาง เช่น โป้นล(เก้ง) คเจียก(กวาง) แก้ว? (เลียงผา) และงูเหลือม โดยเมื่อล่าสัตว์ใหญ่มาได้ ก็แบ่งให้กับทุกคนเพราะถือว่าเป็นของส่วนรวม และเมื่อล่าได้ก็ต้องประกอบพิธีขอขมากับสิ่งเหนือธรรมชาติที่ดูแลสัตว์ใหญ่เหล่านั้นด้วย ส่วนสัตว์อื่นๆ ก็จะเป็นสัตว์ขนาดเล็กหรือ “จะเด้อไอตาก” ไปล่าได้มาก็แบ่งกันกินในครัวเรือนเป็นหลักและไม่ต้องประกอบพิธีกรรมอะไร

ชายชาวมละบริบางคนยังรู้วิธีตีเหล็กด้วย โดยมีเครื่องมือโลหะต่างๆ ที่ชาวมละบริจะนำไปใช้ในการดำรงชีวิต เช่น เสียม มีดพรว้า และ “ค้อด” หรือหอก สำหรับการได้เหล็กมานั้น ชาวมละบริจะนำของป่าไปติดต่อขอแลกเปลี่ยนสิ่งของจากกลุ่มชาติพันธุ์ภายนอก เช่น ชาวไทยวนหรือที่ชาวมละบริเรียกว่า “ท้อด” แต่จะมีเพียงชายมละบริเท่านั้นที่จะนำของป่าไปแลกกับคนในหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันนี้ การหาของป่าไปแลกกับเหล็กเพื่อเอามาตีเป็นหอกคงไม่มีอีกแล้วเพราะปัจจุบันนี้หอกเป็นเครื่องมือที่ไม่มีการนำมาล่าสัตว์อีกต่อไป ทั้งนี้จากการที่ชาวมละบริหันมาใช้ปืนกันมากขึ้น โดยเป็นปืนที่ได้จากการติดต่อกับคนม้งในฐานะแรงงานรับจ้างในไร่ในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา

การติดต่อแลกเปลี่ยนสิ่งของกับสังคมภายนอกยังจำเป็นต่อการที่ชาวมละบริจะสามารถมีเครื่องมือสำหรับจุดไฟด้วย โดยที่ไฟเป็นสิ่งที่ชาวมละบริต้องใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันทั้งเพื่อการประกอบอาหารและการสร้างความอบอุ่นให้กับร่างกาย ที่บ้านห้วยหยวก ชาวมละบริอย่างลุงปา ยังได้ใช้การจุดไฟในโอกาสที่มีการแสดงให้กับนักท่องเที่ยวได้อีกด้วย โดยจะใช้การตีเหล็กลงไปตีหินจนได้ประกายไฟไปติดที่เยื่อที่ขูดมาจากก้านใบของต้น “เชียง” อันเป็นพืชตระกูลปาล์มชนิดหนึ่งที่ขึ้นตามป่า โดยเยื่อเชียงนี้จะนำมาแช่น้ำที่ผสมกับดินประสิวที่ใช้ของป่าไปแลกมาจากชาวบ้าน

5.1 ครอบครัวและระบบเครือญาติ:

การที่ชาวมละบริไม่นิยมแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ ยังทำให้การแต่งงานจำกัดอยู่แต่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน จึงมีชายบางคนที่ได้แต่งงานกับหญิงที่มีอายุมากกว่าตน ส่วนการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์นั้น เคยเกิดขึ้นอยู่บ้าง แต่หาได้ยากมากในกลุ่มชาวมละบริ โดยในการสำรวจครั้งนี้ ผู้เขียนพบแต่เพียงกรณีชาวมละบริที่บ้านดอนไพรวัลย์ที่หญิงชาวมละบริ 2 คนไปแต่งงานกับชายชาวถิ่น (ดู Trier 2008)

ในสังคมมละบริ ผู้ชายมีหน้าที่ล่าสัตว์ โดยจะรวมกันเป็นกลุ่มอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคมเข้ามาช่วย เป็นความสัมพันธ์ที่กว้างมากขึ้นกว่าความสัมพันธ์ในระดับครัวเรือน หรือเครือญาติ การออกไปล่าสัตว์มีความสำคัญที่ทำให้ผู้ชายสามารถแสดงบทบาทตามที่ถูกสังคมคาดหวังไว้ กลายเป็น “ผู้แบ่งปัน” ในสิ่งที่มีค่าต่อผู้คน นั่นคือแบ่งปันเนื้อสัตว์ที่ล่ามาได้ให้กับสมาชิกอื่นๆ ในสังคม ด้วยความสำเร็จในการล่าจึงสามารถสร้างสถานภาพที่น่ายกย่องที่มีผลต่อชีวิตทางสังคมของนายพรานและกลุ่มนายพราน ทั้งนี้เพราะมีส่วนช่วยในการหาคุ้มครองด้วย

ส่วนผู้หญิง มีหน้าที่ที่ต้องทำมากกว่าผู้ชาย ทั้งหาอาหาร ทำอาหาร สร้างซ่อมบ้าน ไปตักน้ำเลี้ยงลูก ในบางครั้งผู้หญิงก็ยังช่วยผู้ชายล่าสัตว์และผู้ชายก็สามารถทำงานของผู้หญิงได้บ้างเหมือนกัน แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ในระดับที่เป็นหลักการกับบทบาทหน้าที่ในระดับปฏิบัติที่ไม่ได้ตายตัวนัก การแต่งงาน:

นิพัทธ์เวช สืบแสง (2531) ได้กล่าวถึงระบบครอบครัวและเครือญาติของชาวมละบริไว้ว่า แม้จะมีขนาดประชากรน้อย แต่สังคมชาวมละบริก็มีข้อห้ามการแต่งงานระหว่างพี่น้องทั้งแนวขวาง (Cross cousin) และญาติพี่น้องแนวนาน (Parallel cousin) การแต่งงานในสังคมชาวมละบริจึงเป็นรูปแบบการแต่งงานนอกกลุ่ม (Exogamy) นอกจากนี้ ก็ยังยึดถือการแต่งงานแบบสามีภรรยาเดียว (Monogamy)

ในปี 2553 หลังการพิจารณาให้สัญชาติไทย ชาวมละบริได้รับการตั้งนามสกุลให้จากเจ้าหน้าที่รัฐและมิชชันนารี ในชุมชนชาวมละบริแต่ละแห่งจะมีคนที่มีนามสกุลแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

- บ้านห้วยหยวก มีประชากรชาวมละบริ 172 คน มี 6 นามสกุล คือ 1) หิริยศิริ 2) เมลืองไพร 3) อนันตพฤษ 4) ไพรนิवास 5) สุขศิริ 6) คนธพฤษ
- บ้านห้วยฮ่อม มีประชากรชาวมละบริ 82 คน มี 7 นามสกุล คือ 1) ศรีชาวป่า 2) ดอยศักดิ์ 3) ศรีร้องกว้าง 4) เจริญศิริพนา 5) ศรีพนาสุข 6) ไพรพฤษ 7) น้ำใจศิริ
- บ้านท่าวะ มีประชากรชาวมละบริ 36 คน มี 6 นามสกุล คือ 1) ศรีพนาสุข 2) เจริญศิริพนา 3) เมลืองไพร 4) ศรีชาวป่า 5) ไพรศักดิ์ 6) สุขศิริ 7)
- ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา มีประชากรชาวมละบริ 61 คน มี 8 นามสกุล คือ 1) ศรีชาวป่า 2) ดอยศักดิ์ 3) ศรีร้องกว้าง 4) เจริญศิริพนา 5) ศรีพนาสุข 6) ชาวพนาไพร 7) เจริญศิริพนา 8) สุขศิริ

5.2 การแต่งกาย:

เครื่องนุ่งห่มของชาวมละบริอาจทำขึ้นมาจากเส้นใยและบางครั้งก็เป็นใบไม้ตามป่า นั่นคือ “อะกูกุลาม” หรือเปลือกต้นไม้ แต่อาจจะใช้ “อะกูกูโยน-ร” หรือกาบกล้วยก็ได้แต่ใช้ได้ไม่นานเท่าเปลือกไม้ บางครั้งก็ใช้เปลือกของต้นปอสาหรือกาบกล้วยที่รัดติดกันด้วยเชือกที่ทำจากเถาวัลย์ แต่การใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น เปลือกไม้หรือใบไม้ก็ไม่ได้มีการใช้อีกแล้ว เพราะปัจจุบันนี้ชาวมละบริหันมาใช้เสื้อผ้าที่ได้รับแจกจากคนภายนอกและบางครั้งก็ซื้อจากตลาดในตัวเมืองด้วย

เครื่องมือเครื่องใช้อื่นๆ เช่น “ยอก” หรือ ย่ามใส่ของใช้สอยที่หญิงมละบริจะนำเปลือก “ทะแปด” เป็นเถาวัลย์ชนิดหนึ่งมาทำเป็นเชือก ย้อมเชือกด้วยพืชที่ให้สี เช่น “ท롬” ให้สีเขียว รากของต้น “ยักสะแว” ให้สีเหลืองแกมส้ม เป็นต้น การสานย่ามต้องอาศัยเครื่องมืออื่นประกอบด้วย คือ “จั่วก” ทำมาจากไม้ไผ่

“ก้วย” เป็นกระบุงขนาดใหญ่ทำมาจากไม้ไผ่ ไม่มีฝาปิด เป็นสิ่งที่ชาวมละบริเรียนรู้จากชาวม้งมานานแล้ว “ปุม” เป็นกระบุงแบบมีฝาปิด สานมาจากหวายที่เหนียวกว่าไม้ไผ่มากทำให้ลวดลายการสานปุมมีความละเอียดมาก ช่วยป้องกันสิ่งของภายในจากน้ำฝนได้ดีกว่า

5.3 อาหาร:

ชาวมละบริรู้จักพืชป่าที่นำมาเป็นอาหารหลายชนิดตามฤดูกาล

ฤดูกาล	พืชที่ใช้ประโยชน์
ยัมทูล (ฤดูร้อน)	มันป่า ได้แก่ “ทรูด” “เกลัว” หรือ “เดื่อว” “ก้วย” “แว้-ช” “จะแหรก” “ม่า” “กะทาด” กล้วยป่าที่กินทั้งส่วนของหยวก “เดาะ” (ปลี) และ “เพละ” (ผลกล้วย) ผักกูด (เฉพาะริมห้วย) เดาะขาว “เลอมเทิก” หรือมะไฟป่า
ยัมแมะ (ฤดูฝน)	มันป่า ได้แก่ “ทรูด” “เกลัว” หรือ “เดื่อว” “ก้วย” “แว้-ช” “จะแหรก” “ม่า” “กะทาด” กล้วยป่าที่กินทั้งส่วนของหยวก “เดาะ” (ปลี) และ “เพละ” (ผล) หน่อไม้ ผักกูด ผักกุ่มโระ ผักค้ำก เท็ด “เฮด” หรือเห็ดต่างๆ โดยเป็นเห็ดที่ขึ้นตามขอนไม้ ได้แก่ “ก่า” “ดัก” “ตรีเจิ้ล” “โด้ล” “ซานรา” เห็ดขึ้นตามพื้นดิน ได้แก่ “แนน-ล” “ยอร” “โป้ยส” ยอดฟักทอง ผล “ลมโบะ” พืชตระกูลขิงที่ชาวมละบริกินผลที่งอกจากโคนต้นที่เรียกว่า “เออะเกละ” ผลของต้นป๊าบ และผล “ระเวก” มะม่วง หน่อหวาย
ยัมตะกาด (ฤดูหนาว)	มันป่า ได้แก่ “ทรูด” “เกลัว” หรือ “เดื่อว” “ก้วย” “แว้-ช” “จะแหรก” “ม่า” “กะทาด” กล้วยป่าที่กินทั้งส่วนของหยวก “เดาะ” (ปลี) และ “เพละ” (ผล) ผักกูด (เฉพาะริมห้วย) ดอกและลูกตำว หน่อหวาย ผลฟักทอง

สำหรับการล่าสัตว์ ขนาดของกลุ่มที่ร่วมกันล่าสัตว์อาจมากบ้างน้อยบ้างขึ้นอยู่กับความชำนาญ หากล่าได้สัตว์ใหญ่ เช่น กวาง ก็จะฆ่าและในป่าเลย เนื้อกวางที่ล่านี้ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ความเป็นเจ้าของ คือ ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรจึงไม่จำกัดแต่ในคนที่ไปล่าด้วยกันเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การแบ่งเนื้อสัตว์ที่ล่ามามีการกีดกันอยู่บ้าง เช่น กรณีที่ล่าได้สัตว์ใหญ่ เช่น หมูป่า ก็จะถูกกันส่วนหัวและส่วนหางไว้ให้กับคนที่ใช้หอกแทงสัตว์เป็นคนแรก

ชนเผ่าพื้นเมือง “มละบริ” พลิกผันตนเองมาพบเจอผู้คนภายนอกมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน เนื่องด้วยปัจจัยหลายประการ ประการหนึ่ง คือ นโยบายรัฐในอดีตจากการสัมปทานป่าไม้ ทำให้ป่าเปิดและสัตว์ป่าสูญหาย พืชป่าสาบสูญ อีกประการหนึ่ง คือ นโยบายรัฐส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจระยะสั้นประเภทพืชไร่ การทำไร่แบบถางป่าเปิดโล่ง จึงขยายวงกว้างทำให้ป่าไม้หมดสิ้น ในขณะเดียวกันนโยบายการอนุรักษ์ หรือการพิทักษ์พื้นที่ป่าเด็ดขาด ประเภทป่าสงวนแห่งชาติ หรืออุทยานแห่งชาติ มีข้อกฎหมายที่เคร่งครัด โดย “ผู้พิทักษ์ป่าไม้” เป็นผู้ดูแลและบังคับใช้กฎหมาย แต่ผลจากการดำเนินการก็ปรากฏเห็นชัดเจนแล้วว่า “ไม่เป็นผล” ป่าไม้จากร้อยละ 50 – 60 ของพื้นที่ประเทศ ลดลงเหลือไม่ถึงร้อยละ 35 ในปีปัจจุบัน

มีคำถามและคำบอกเล่ามากมายถึง “มละบริ” ว่าเป็นกลุ่มคนดื้อรั้น ไม่สนใจการพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนอะไรก็ไม่ทำตาม หากว่า หมู เป็ด ไก่ให้เลี้ยงก็ดูแลไม่ได้ ปล่อยให้ตาย และฆ่ากินกัน ไม่มีความรับผิดชอบ พัฒนากว่า มุ่งแต่จะเข้าป่าอย่างเดียว นั่นคือเสียงบ่นของคนอาสาที่จะพัฒนา “มละบริ” หลายคนที่เป็นตัวแทนองค์กรรัฐต่อชุมชนมละบริ แต่ไม่ได้ยินเสียงบ่นจากมิชชันนารีชาวอเมริกันที่อยู่กับชุมชนมละบริในอำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่เลย และยังคงมีครอบครัวมละบริอยู่ร่วมกับมิชชันนารีได้ ถึงแม้จะมีชาวมละบริบางคน บางครอบครัวแยกตัวเองออกมาก็ตาม จึงเป็นคำถามย้อนกลับมาที่กลุ่มงานของรัฐหรือฝ่าย “ราชการ” ทั้งหลายว่า ทำไมบูรณาการกันหลายหน่วยงานแล้วจึงพัฒนาชาวมละบริให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นไม่ได้ตั้งใจ

ชาวมละบริ ในพื้นที่สองจังหวัดทางเหนือของไทย คือ แพร่และน่าน จากการสำรวจและติดตามของอาสาเยาวชนมละบริที่มีโอกาสได้เรียนจบ ม.ปลาย จำนวนหนึ่งและได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ให้เข้าไปทำงานในโครงการกู่ฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน พร้อมครอบครัวจำนวนหนึ่ง ได้ติดตามประชากรมละบริ พบจำนวนประมาณ 200 กว่าครัวเรือน ใน 5 หมู่บ้าน โดยที่บ้านห้วยฮ่อม และบ้านผาสุก สองหมู่บ้านนี้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตดีกว่าอีก 3 หมู่บ้าน เพราะบ้านห้วยฮ่อมดูแลโดยมิชชันนารี และบ้านผาสุกอยู่ดูแลโดยโครงการกู่ฟ้า ส่วนบ้านห้วยลู่ ยังไม่ทราบผลจากการพัฒนาโดยหน่วยงานรัฐหนึ่งที่นำกลุ่มครอบครัวมละบริไปดูแล และบ้านท่าเวากำลังติดตามวิถีชีวิตและสำรวจข้อมูลเพิ่มเติมในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิทธิและความมั่นคง

5.4 ศาสนา/ความเชื่อ

พิธีกรรมสำคัญ :

“พิธีเมาะโล่นเปยะเต้อ” (สู่ขวัญสัตว์) เป็นพิธีกรรมเพื่อขอขมาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านผู้อาวุโสที่เป็นผู้ชายเป็นผู้ประกอบพิธี สิ่งเหนือธรรมชาติในฐานะผู้ดูแลสิ่งต่างๆ ในป่าอยู่ในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพยากร ชาวมละบริจึงเป็นเพียงผู้ขอใช้สิ่งที่มีเจ้าของดูแลอยู่ การนำสิ่งของผู้อื่นมาใช้ โดยเฉพาะกับสิ่งเหนือธรรมชาติจึงต้องมีการขอขมา

การบำบัดรักษา :

สาเหตุการเจ็บไข้ได้ป่วยในความคิดของชาวมละบริ สามารถเกิดได้หลายสาเหตุด้วยกัน ทั้งที่มาจากสัตว์ป่า จากพืชและสิ่งเหนือธรรมชาติ อาศัยสมุนไพรใช้รักษาอาการต่างๆ เช่น

ชื่อพืชสมุนไพร	ลักษณะ/ใช้รักษา
“สะอาล”	เป็นไม้พุ่มขนาดเล็กพบได้ทั่วไปตามป่า เอาใบมาต้มแล้วนำน้ำมาลูบตามแขน หน้าและลำตัวเพื่อเอาเหล็กในผึ้งออก
“เบอะเวรง”	ที่นำยางจากรากมาทำเป็นยาทาแผลสด แผลจากผึ้งกัดเสบ
“แย้-ซู”	เป็นเถาวัลย์ที่นำมาคั้นเอาน้ำจากเถามาเพื่อรักษาอาการปวดท้องและผิวนอง
“ป่าบ”	พืชตระกูลข่า นำหัวใต้ดินมาต้มกับน้ำแล้วนำมาดื่มและลูบตามหน้ากับลำตัวเพื่อรักษาอาการเป็นไข้ไม่สบาย
“ตะรอน”	นำหัวใต้ดินมาต้มใช้น้ำดื่มแก้อาการไข้และปวดหัว

ในกรณีที่ถูกละเมิดทำร้าย การรักษาพยาบาลเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก หากโดนละเมิดตายทันที พี่น้องก็จะทิ้งศพไว้ที่นั่น แล้วก็รีบย้ายหนีไปอยู่ที่อื่นไกลๆ แต่กรณี “ร้วยกรับมลา มลากะบั้ง-ล” หมายถึง ละเมิดแล้วคนไม่ตาย กรณีแบบนี้คนที่ถูกละเมิดต้องเสียสละตนเอง เพราะละเมิดจะตามกลิ่นเลือดของคนบาดเจ็บ โดยคนที่ถูกละเมิดทำร้ายนั้นจะปีนขึ้นไปอยู่บนต้นไม้รอให้ละเมิดมาถึง หากมีเวลานานพอพี่น้องจะช่วยกันทำ “ลุย” หรือไม้ปลายแหลมเอามาปักรอบโคนต้นไม้ เมื่อละเมิดมาถึงก็จะกระโจนข้ามลุยไปเพื่อปีนต้นไม้ขึ้นไปกินคนเจ็บ แต่ยามลงเมื่อคาบคนเจ็บลงมาทั้งละเมิดและคนเจ็บก็จะตกลงมาถูกลุยแทงตายทั้งคู่ และทั้งคู่ก็จะมีละเมิดตัวอื่นมากินต่อไป

6. ปัญหาหลักที่ชนเผ่าพื้นเมืองมละบริเผชิญ

ความเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมอย่างรุนแรงในปัจจุบัน การที่สัตว์ป่าขนาดใหญ่ได้ลดจำนวนลงอย่างมากและบางชนิดในพื้นที่ก็ไม่มีแล้วนั้น ทำให้บริบทการประกอบพิธีอันเป็นความรู้หนึ่งที่ชาวมละบริใช้จัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติได้ขาดหายไปจากบริบททางสังคมพร้อมๆ กับการสูญเสียความรู้ในการจัดการสังคมของผู้คนด้วย

กระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามาสู่สังคมชาวมละบรินั้น เริ่มขึ้นในช่วงต้นทศวรรษ 2530s โดยรับผลจากการเปิดตัวภาพยนตร์ 2 เรื่อง คือ 1) The God Must Be Crazy อันเป็นภาพยนตร์จากต่างประเทศที่สร้างขึ้นในต้นทศวรรษ 2520s และ 2) ตะวันยิ้มแฉ่ง อันเป็นภาพยนตร์ไทยที่สร้างในช่วงปี 2527-2528 โดยเลียนแบบภาพยนตร์เรื่องแรกที่น่าชาวคุงที่เป็นกลุ่มเก็บของป่าล่าสัตว์ในทวีปแอฟริกามาร่วมแสดงด้วย แต่สำหรับตะวันยิ้มแฉ่งได้นำเอาชาวมละบริมาแสดงแทน (ดู ศักรินทร์ ฌ นาน 2548) จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาพยนตร์เรื่อง ตะวันยิ้มแฉ่ง ทำให้ภาพลักษณ์ของกลุ่มคนที่ลึกลับก็ค่อยๆ เปลี่ยนมาสู่การเป็น “กลุ่มชนดึกดำบรรพ์ที่แปลกประหลาด หาดูยาก ไร้เดียงสา ขี้อาย” ฉะนั้น การพัฒนาและอนุรักษ์ชาวมละบริของรัฐในช่วงหลังนี้ จึงหมายถึงการนำชาวมละบริเข้าสู่ระบบตลาดทุนนิยมด้วย

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวชาวมละบริที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน มีเพียงชาวมละบริบ้านห้วยหยวก ตำบลแม่ชะนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เท่านั้นที่ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ซึ่งยังคงมีการท่องเที่ยวอยู่มาจนถึงปัจจุบัน (Cohen 2004)

จากการสำรวจที่บ้านห้วยหยวกของผู้เขียนเมื่อปี 2546-2547 (ศักรินทร์ ฌ นาน 2548) พบว่า การนำนักท่องเที่ยวมาดูชาวมละบริในพื้นที่บ้านห้วยหยวกมีอยู่ 2 ลักษณะใหญ่ๆ ได้แก่ การแสดงภายในชุมชนกับการแสดงภายนอกชุมชน สำหรับบริษัททัวร์ที่จัดเส้นทางท่องเที่ยวจะมีทั้งที่อยู่ในจังหวัดน่านและต่างจังหวัด โดยหากเป็นการแสดงภายในชุมชน บริษัทจะพานักท่องเที่ยวเข้ามาชมพื้นที่ต่างๆ ในชุมชนซึ่งหมายถึง การพานักท่องเที่ยวเดินชมตัวชุมชน และมักมีบ้านของชาวมละบริสูงวัยเป็นจุดหมายหลัก การแสดงภาพการดำรงชีวิตของชาวมละบริจะไม่มี ความแตกต่างกันในเชิงรูปแบบระหว่างการแสดงภายในกับภายนอกชุมชน แต่การท่องเที่ยวภายนอกชุมชนนั้นก็ยังมีสิ่งที่แตกต่างออกไป คือ การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับชาวมละบริ ทั้งนี้เพราะบริษัทท่องเที่ยวมักจะให้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง โดยที่มัคคุเทศก์มักบอกกับนักท่องเที่ยวต่างชาติว่า ชาวมละบริยังคงใช้ชีวิตในป่า อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง ไม่มีการตั้งชุมชนเป็นหมู่บ้านเหมือนชาวเขาทั่วไป ต่อมาภายหลังผู้เขียนได้ทราบจากชาวม้งบ้านห้วยหยวกว่า บริษัทท่องเที่ยวจะโทรศัพท์ติดต่อมายังผู้ใหญ่บ้านชาวม้งบ้านห้วยหยวกให้จัดคณะนักแสดงมละบริรอไว้ยังจุดที่บริษัทจะพานักท่องเที่ยวเดินเข้ามา

กล่าวโดยสรุปสำหรับสถานภาพด้านการรับบริการด้านการศึกษา จะเห็นว่า เมื่อผ่านต้นทศวรรษ 2540s เป็นต้นมา ชาวมละบริมีการลงหลักปักฐานมากขึ้นแล้ว การศึกษาที่จัดให้ชาวมละบริก็เริ่มมีหลายรูปแบบของการให้บริการมากขึ้น ดังที่มีจำนวนผู้เรียนและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เข้ากับกลุ่มผู้เรียนแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ โดยมีทั้งการศึกษาในโรงเรียน ที่ในปัจจุบันมีเด็กชาวมละบริจำนวนมากได้เข้าเรียนในโรงเรียนทั้งระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และโรงเรียนในสายอาชีวศึกษา ทั้งยังมีการจัดการศึกษานอกระบบให้กับชาวมละบริในชุมชนจัดตั้งใหม่โดยผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ใช้หลักสูตรสำหรับผู้ใหญ่ที่มีอยู่แล้วในระบบของการศึกษานอกโรงเรียน แต่ก็ได้เริ่มปรับมาสู่การสร้างบทเรียนที่ผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ พร้อมกันนี้ยังมีชาวมละบริบางส่วนที่ได้รับพัฒนาฝีมือแรงงานในหน่วยงานของรัฐ เช่น ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดน่าน ได้จัดสอนชาวมละบริในวิชาช่างไม้ ช่างยนต์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี

องค์กรศาสนาและองค์กรพัฒนาเอกชนที่พยายามเข้ามาดำเนินงานด้านการศึกษาและพัฒนาชุมชน
ชาวมละปรีด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 5 เยวชนของชุมชนมละปรีทำแผนที่ชุมชน

ภาพที่ 6 เก็บข้อมูลเพื่อจัดทำฐานข้อมูลมละปรี

อ้างอิง

- คารม โปยะพรหม. 2533. “การศึกษาวิจัยทางมานุษยวิทยาภาษาศาสตร์ ภาษามลาปรี (ผีตองเหลือง)”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหิดล
- นิพัทธ์เวช สืบแสง. 2531. ระบบครอบครัวและเครือญาติของชาวมลาปรี. ใน ผลการวิเคราะห์ กลุ่มเก็บของป่าล่าสัตว์: ชนกลุ่มน้อยเผ่า "ผีตองเหลือง" ในประเทศไทย. สุรินทร์ ภูขจร, บก. หน้า 80-95. กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ยอดขวัญ บุญซ้อน และคณะ. 2544. “การจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่า ตองเหลือง บ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่”. รายงานการวิจัย ชุดโครงการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศักรินทร์ ณ น่าน. 2548. “มลาปรีกับการช่วงชิงทรัพยากรในบริบทของการพัฒนาโดยรัฐ”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อิสมา ชาร์วาร์. 2559. “การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีชีวิตของมลาปรีที่อยู่ร่วมกับป่า: กรณีศึกษา ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรชีวภาพ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

ข้อมูลเพิ่มเติม:

มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม (ม.ก.ส)

188/525 ม.10 หมู่บ้านครูสภา ซ.21 ต.สันนาเม็ง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ 50210

โทรศัพท์: 052-063110 E-mail: ipf@thai-ips.org

รายละเอียดเพิ่มเติม www.thaiip.org, www.thaiipportal.info, <https://mlabri.thaiipportal.info/>